

ANNA KŁOS

Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu

PROEKOLOGICZNE ROZWIĄZANIA W OBIEKTACH HOTELARSKICH

ECO-FRIENDLY SOLUTIONS FOR HOTELS

Wstęp

W obliczu poważnych zmian gospodarczych oraz postępującego światowego kryzysu organizacje pozarządowe, a także przedstawiciele wielu państw szukają rozwiązań, które umożliwią dalszy rozwój gospodarki w sposób niezagrażający środowisku. Dlatego też tematem międzynarodowych dyskusji stają się strategie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstwa. Ich nadrzędnym celem jest takie przekształcenie organizacji, które pozwoli jej na wzajemne, zharmonizowane funkcjonowanie w trzech obszarach: społecznym, przyrodniczym i gospodarczym. Te dziedziny stanowią również podstawę koncepcji, jaką jest Corporate Social Responsibility. Idea ta narodziła się u schyłku XIX w., głównie w konsekwencji presji, jaką wywierały na firmach organizacje pozarządowe broniące praw człowieka oraz kwestii środowiskowych. Jednakże z czasem managerowie świadomie zaczęli wprowadzać strategię CSR do polityki firmy ze względu na jej pozytywne skutki oraz odzew klientów. Pierwszego listopada 2010 r. Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna (ISO) uchwaliła normę ISO 26000, która stanowi wytyczne dla społecznej odpowiedzialności ludzi biznesu i definiuje ją jako: „Odpowiedzialność organizacji za wpływ jej decyzji i działań (produkty, serwis, procesy) na społeczeństwo i środowisko, poprzez przejrzyste i etyczne zachowanie, które przyczynia się do zrównoważonego rozwoju, zdrowia i dobrobytu społeczeństwa, bierze pod uwagę oczekiwania interesariuszy, jest zgodne z obowiązującym prawem i spójne z międzynarodowymi normami zachowania, jest spójne z organizacją i praktykowane w jej relacjach”¹.

Jednakże w dalszej części artykułu zostanie poruszony głównie obszar środowiskowy w sektorze hotelarstwa, a mianowicie jakie rozwiązania należy wprowadzić do polityki obiektu hotelowego, aby stał się on bardziej przyjazny dla otaczającej go przyrody. Takie działania nazywamy proekologicznymi i do najważniejszych możemy zaliczyć: systemy zarządzania środowiskowego, ekoetykiety, współpracę z innymi podmiotami turystycznymi oraz ludnością lokalną, edukację ekologiczną, a także wszelkie inne inicjatywy

¹ <http://www.csrinfo.org/pl/component/content/article/2590-iso-26000-nareszcie-precyzyjna-definicja-csr> [27.07.2013].

w sferze gospodarki wodnej, elektrycznej, gospodarowania odpadami oraz produktami. Najważniejszą cechą rozwiązań proekologicznych jest dobrowolność – nikt nie może narzucić przedsiębiorstwu wprowadzenia ich do swojej działalności. Jedynie właściciele obiektów usytuowanych na terenach objętych pewnego rodzaju ochroną (np. położonych w parkach krajobrazowych) mają w obowiązku podjąć określone przedsięwzięcia.

Systemy zarządzania środowiskowego

System zarządzania środowiskowego to ta część systemu zarządzania organizacji, która odpowiada za obszary związane ze środowiskiem naturalnym. Stanowi ono główne narzędzie polityki firmy, za pomocą którego możliwe jest przystosowanie przedsiębiorstwa do funkcjonowania w zgodzie z przepisami ochrony środowiska, zapobieganie degradacji środowiska oraz budowanie wizerunku nowoczesnego przedsiębiorstwa². Zarządzanie środowiskowe to nie tylko działania, procesy i procedury, ale również wiedza i umiejętności ich wykorzystania przez jednostki zarządzające przedsiębiorstwem w celu uzyskania jak najwyższej efektywności ekonomicznej³.

Jako pierwszy pojawił się na początku lat 90. XX w. zintegrowany system zarządzania środowiskowego ISO14001, stworzony przez Międzynarodową Organizację Standaryzacyjną. Zaraz potem Parlament Europejski wraz z Radą Unii Europejskiej powołał do życia na mocy rozporządzenia z 1993 r. Wspólnotowy System Ekozarządzania i Audytu (ang. EMAS – Eco-Management and Audit Scheme).

Oba te systemy stanowią formalne potwierdzenie przedsiębiorstwa o jego ukierunkowanym działaniu prośrodowiskowym, i tak:

- ISO 14001 – to dobrowolny system zarządzania środowiskowego, który stanowi wytyczne dla firm i organizacji chcących podążać w kierunku poprawy i minimalizacji swego wpływu na środowisko naturalne. Posługiwanie się normą ISO 14001 gwarantuje zarówno kadrze zarządzającej oraz pracownikom, jak i zewnętrznym interesariuszom, że wpływ przedsiębiorstwa na środowisko jest monitorowany i ulepszany. Aktualna norma została wydana w 2004 r. Polska wersja, wydana przez Polski Komitet Normalizacyjny, pochodzi z 2005 r. i ma oznaczenie PN-EN ISO 14001:2005⁴.
- EMAS – jest dobrowolnym narzędziem dostępnym dla wszelkiego rodzaju organizacji, którego celem jest poprawa ich ekologiczności i efektywności ekonomicznej oraz ciągłe informowanie interesariuszy i społeczeństwa ogółem o osiągnięciach środowiskowych. Obecnie podstawowe zasady systemu określa Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1221/2009 z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie dobrowolnego udziału organizacji w systemie ekozarządzania i audytu we Wspólno-

² P. Gryszel, D.E. Jaremen, A. Rozpacz, *Zasady zrównoważonego rozwoju w praktyce funkcjonowania obiektów hotelarskich*, [w:] *Zrównoważony rozwój turystyki*, red. S. Wodejko, Wyd. SGH, Warszawa 2008, s. 368.

³ B. Fura, *System zarządzania środowiskowego ISO14001 a efektywność przedsiębiorstw*, Wyd. UR, Rzeszów 2011, s. 54.

⁴ Norma PN-EN ISO 14001:2005.

cie (EMAS)⁵. Wdrożeniu powyższego rozporządzenia w Polsce służy Ustawa z dnia 15 lipca 2011 r. o krajowym systemie zarządzania i audytu (EMAS)⁶.

O popularności EMAS świadczy fakt, iż zarejestrowanych w tym systemie jest około 7800 stron oraz ponad 4500 organizacji (w tym 234 obiekty z działu zakwaterowania)⁷.

Uważa się, że stosowanie systemów zarządzania środowiskowego jest nieopłacalne ze względu na wysokie koszty wprowadzenia ich do działalności firmy, skomplikowane i czasochłonne procesy wdrażania oraz krótki okres ważności certyfikatów. Jednakże wykorzystanie ISO 14001 bądź EMAS jako narzędzia polityki firmy przynosi więcej korzyści niż szkód chociażby dlatego, że po ich wprowadzeniu następuje od razu zauważalna redukcja kosztów – głównie opłat stałych, ale również zmniejszenie opłat i kar za korzystanie ze środowiska. Do innych zalet systemów zarządzania środowiskowego – oprócz podstawowej, jaką jest zmniejszenie negatywnego wpływu na środowisko – możemy zaliczyć:

- pobudzenie świadomości ekologicznej wśród pracowników oraz klientów,
- wzrost konkurencyjności,
- społeczną aprobatę polityki proekologicznej,
- polepszenie stosunków z ludnością lokalną,
- wzrost lojalności pracowników,
- stosunkowo szybki zwrot nakładów związanych z większą wydajnością i lepszym wykorzystaniem zasobów energii i wody,
- niższe koszty dystrybucji,
- spełnianie wymagań nałożonych przez rząd⁸.

Ekoetykiety

Produktom bądź usługom spełniającym odpowiednie kryteria wobec środowiska naturalnego przyznawany jest certyfikat, tzw. ekoetykieta. Charakteryzuje się on specjalnym symbolem, który ma ułatwić potencjalnemu klientowi świadomy wybór towaru⁹.

Powstanie pierwszych ekoetykietai przypada na początki lat 70. XX w., kiedy to zaczęły się prężnie rozwijać światowe firmy chroniące środowisko, zarówno te rządowe, biznesowe, jak i publiczne. Zaczęły one przyciągać klientów szukających możliwości zredukowania negatywnego wpływu na środowiska ich konsumpcyjnego stylu życia¹⁰.

Uzyskanie certyfikatu wymaga wprowadzenia wielu zmian w działalności obiektu hotelarskiego, do których można zaliczyć m.in.:

⁵ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1221/2009 z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie dobrowolnego udziału organizacji w systemie ekozarządzania i audytu we Wspólnocie (EMAS).

⁶ Ustawa z dnia 15 lipca 2011 r. o krajowym systemie zarządzania i audytu (EMAS).

⁷ <http://ec.europa.eu/environment/emas/register/reports/reports.do> [3.01.2013].

⁸ Opracowanie własne na podstawie: P. Gryszel, D.E. Jaremen, A. Rozpacz, op. cit.; M. Łabaj, *Komponenty zarządzania ekologicznego hotelu*, [w:] *Ekologiczny hotel jako innowacyjny kierunek rozwoju polskiej turystyki*, Seminarium szkoleniowe, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków 2009.

⁹ C. Witkowski, *Hotelarstwo*, cz. 1, Wyd. WSE, Warszawa 2007, s. 144.

¹⁰ http://www.globalecolabelling.net/what_is ecolabelling/ [10.01.2013].

- zredukowanie zużycia energii i wody w obiektach turystycznych,
- prowadzenie odpowiedniej gospodarki odpadami,
- wykorzystanie odnawialnych źródeł energii,
- wyeliminowanie szkodliwych substancji chemicznych,
- współpracę z lokalnymi dostawcami i promowanie lokalnej żywności,
- pomoc w przestrzeganiu lokalnych wymogów prawnych¹¹.

Pierwszym państwem, które podjęło wyzwanie propagowania idei ekologicznych wśród swych obywateli poprzez wprowadzenie ekoetykiety, były Niemcy. Ich Błękitny Anioł do dziś jest znakiem promującym towary, usługi oraz firmy przyjazne środowisku.

Jeśli chodzi o turystykę, to na świecie istnieje ponad 100 systemów certyfikujących tę branżę, z czego około 40 dotyczy hotelarstwa. Do najważniejszych możemy zaliczyć: Eco-friendly Hotels, Ecotel, Environmental Squirrel, Green Leaf, Green Key, Green Hotelier, Nordic Swan, EU Flower¹².

Ekolabel (ryc. 1), zwany również Zieloną Stokrotką, wprowadzono jako unijne oznakowanie ekologiczne w 1992 r. Obecnie podstawą przyznawania oznakowania jest Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 66/2010 z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie oznakowania ekologicznego UE dla poszczególnych grup wyrobów. Kwiat Europejski jest oficjalnym wyróżnieniem przyznawanym produktom i usługom wysokiej jakości, mniej uciążliwym dla środowiska, niż inne produkty i usługi konkurujące z nimi, oraz ułatwiającym konsumentom dokonanie świadomego wyboru¹³.

Rycina1. Logo certyfikatu Ecolabel

Źródło: <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/> [3.01.2013].

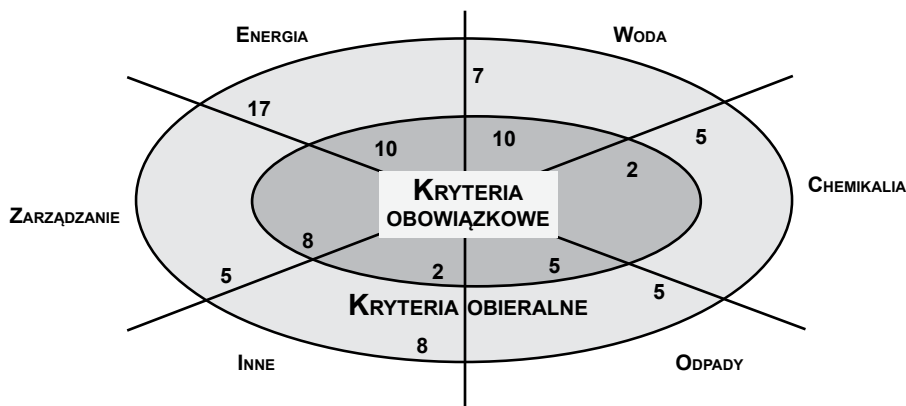
Wśród usług, których może dotyczyć Ecolabel, znajdują się również usługi hotelarskie. Aby obiekt mógł otrzymać ten certyfikat, powinien spełnić szereg kryteriów. Są one

¹¹ http://serwis-hotelarski.gastrona.pl/art/article_2903.php?id=&page=2 [10.01.2013].

¹² http://serwis-hotelarski.gastrona.pl/art/article_2903.php [10.01.2013].

¹³ <http://www.pcbc.gov.pl/ecolabel/> [10.01.2013].

podzielone na obowiązkowe (37) i fakultatywne (47). Wszystkie z pierwszej grupy, jak sama nazwa wskazuje, muszą zostać spełnione. Kryteria odnoszą się do zarządzania obiektem, zrównoważonej gospodarki energią, wodą, odpadami, chemikaliami i do innych rzeczy (ryc. 2). Liczby przedstawione na rysunku oznaczają ilość kryteriów w danym przedziale (ciemnozielone tło – kryteria obowiązkowe, jasnozielone – fakultatywne).

Rycina 2. Kryteria certyfikatu Ecolabel

Źródło: http://serwis-hotelarski.gastrona.pl/art/article_2903.php?id=&page=2 [10.01.2013].

Jak dotąd, jedynym obiektem w Polsce cieszącym się tymże certyfikatem był poznański hotel Topaz.

Jednakże obecnie najbardziej rozpowszechnionym w naszym kraju, zagranicznym certyfikatem jest Green Key. Jest to duńska etykieta odnosząca się do hoteli i innych obiektów turystyczno-konferencyjnych, powstała w 1994 r.

Certyfikat Green Key kładzie nacisk na pięć obszarów, do których należą:

1. ekonomiczne zarządzanie zasobami w celu obniżenia kosztów funkcjonowania obiektów;
2. działania wspierające zaangażowanie i rozwój pracowników;
3. ochrona środowiska naturalnego poprzez redukcję negatywnego wpływu wywieranego na otoczenie;
4. edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju oraz ochrony środowiska w celu zwiększenia świadomości pracowników i interesariuszy;
5. realizacja lub wsparcie inicjatyw społecznych i ekologicznych przez podejmowanie działań z zakresu szeroko pojętej odpowiedzialności, wykraczającej poza obszar najbliższego otoczenia (ang. *responsible business*).

W Polsce certyfikat ten otrzymało 11 obiektów – pięć hoteli Radisson Blue (Warszawa, Gdańsk, Kraków, Wrocław, Szczecin), cztery hotele Sheraton (Poznań, Kraków, Warszawa, Sopot), a także hotel Westin Warszawa oraz Arka Medical SPA w Kołobrzegu¹⁴.

Mówiąc o ekoetykietach, warto wspomnieć o jedynym polskim certyfikacie odnoszącym się do usług hotelarskich, jakim jest certyfikat Czysta Turystyka (ryc. 3) – „Certyfikat przyznawany hotelom, hostelom, pensjonatom i domom gościnnym, które przez wdrożenie oszczędnych i przyjaznych środowisku rozwiązań chcą obniżyć koszty eksploatacji, podnieść jakość oferowanych usług i zwiększyć swoją konkurencyjność”¹⁵.

Rycina 3. Logo certyfikatu Czysta Turystyka

Źródło: <http://www.greenways.pl/pl/certyfikat-czysta-turystyka> [10.01.2013].

Certyfikat ten został powołany do życia przez Fundację Partnerstwo dla Środowiska.

Obiekty ubiegające się o certyfikat muszą spełnić kryteria w następujących ośmiu obszarach:

1. wdrożona polityka środowiskowa,
2. zarządzanie energią elektryczną i ciepłą,
3. obowiązek monitorowania emisji CO₂,
4. zarządzanie wodą,
5. zarządzanie odpadami,
6. posiadanie sprawnego systemu wentylacyjnego, klimatyzacji i zabezpieczenia ppoż.,
7. dbałość o zachowanie lokalnego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego,
8. edukacja ekologiczna turystów i pracowników¹⁶.

Posiadacze certyfikatu są promowani nie tylko na stronie internetowej Fundacji Partnerstwo dla Środowiska i jej programów, lecz informacja o takich firmach jest także przekazywana mediom oraz władzom lokalnym i regionalnym. Sami posiadacze certyfikatu

¹⁴ <http://www.fpds.pl/ekocertyfikaty/pl/czym-jest-certyfikat-ct> [10.01.2013].

¹⁵ <http://www.fpds.pl/ekocertyfikaty/pl/czym-jest-certyfikat-ct> [10.01.2013].

¹⁶ Ibidem.

Czysta Turystyka mogą wykorzystywać jego logo we wszystkich własnych materiałach informacyjnych i promocyjnych¹⁷.

Podsumowując, wszystkie ekoetykiety spełniają wiele ważnych funkcji:

- Marketingowa – podnoszą prestiż firmy, pobudzają gospodarkę usług i towarów ekologicznych.
- Środowiskowa – aby otrzymać certyfikat, przeprowadza się wiele zmian w polityce firmy, które zmniejszają negatywny wpływ na środowisko przyrodnicze.
- Informacyjna – informują potencjalnego klienta o przyjaznych dla środowiska cechach produktu.
- Edukacyjna – pobudzają świadomość ekologiczną zarówno u klientów, jak i pracowników.
- Polityczna – są podstawowymi narzędziami prewencyjnej polityki ochrony środowiska¹⁸.

Na większości stron poszczególnych certyfikatów można się dowiedzieć wszystkich informacji na temat danej etykiety – kiedy i gdzie powstała, jakim obiektem ją przyznano, a także jakie wymogi należy spełnić, aby ją otrzymać.

Proces ubiegania się o ekocertyfikat wygląda podobnie w każdym przypadku. Najpierw obiekt hotelowy powinien się zgłosić do firmy certyfikującej, która przyśle inspektora przeprowadzającego przegląd środowiskowy. Następnie ma miejsce proces wdrożenia odpowiednich działań – spełniających wcześniej ustalone kryteria – do polityki firmy, zakończony audytem certyfikującym. Jeśli wszystkie kryteria zostaną spełnione, obiekt otrzymuje certyfikat i od tego momentu może się nim swobodnie posługiwać w celach marketingowych itp. Oczywiście za całą powyższą procedurę pobierana jest opłata, która często jest uzależniona od rodzaju obiektu turystycznego oraz od wybranego pakietu¹⁹.

Rozwiązania proekologiczne

Koncepcje proekologiczne to głównie wszelkiego rodzaju rozwiązania technologiczne, urządzenia, maszyny czy działania mające na celu zredukowanie negatywnego wpływu na środowisko naturalne. Można je podzielić na cztery główne obszary, które szczególnie wymagają ograniczeń. Są to:

1. gospodarka wodna,
2. energia elektryczna (w tym światło),
3. gospodarka odpadami,
4. zarządzanie produktami.

Gospodarka wodna

Przemysł hotelarski jest jednym z tych, w których woda odgrywa nadrzędną rolę. Ogromne jej ilości zużywa się w hotelowej kuchni, pralni, ogrodzie. Obiekt posiadający

¹⁷ A. Pacuł, *Zdobądź certyfikat ekologiczny*, „Hotel Profit” 2010, nr 6, s. 23.

¹⁸ http://zig.eco.pl/materialy/publ_92_ekoetykietowanie_ekoznakowanie_ekolabelingpdf.pdf [20.01.2013].

¹⁹ <http://www.fpds.pl/ekocertyfikaty/pl/czysta-turystyka/czym-jest-certyfikat-ct#25> [20.01.2013].

basen potrzebuje na jego utrzymanie około 140 l na turystę na dzień, co stanowi 15% ogólnego zapotrzebowania na wodę w hotelu. Natomiast pralnia pochłania około 10% (25 l na turystę na dzień)²⁰. Jednakże najwięcej zużywa się jej w łazienkach oraz restauracji hotelowej. Szacuje się, że rachunki za wodę stanowią około 10% wszelkich kosztów, jakie ponosi hotel. Dlatego tak ważne okazuje się prowadzenie zrównoważonej gospodarki wodnej w obiekcie hotelowym. Proekologiczne działania mogą przyczynić się zatem nie tylko do obniżenia opłat za wodę, ale także za odprowadzenie ścieków (każdy obiekt płaci za wodę dwa razy – za jej zakup oraz za jej odprowadzenie)²¹. Przyczyniają się również do wspierania regionu, ponieważ często deficyt wody w miejscowości turystycznej jest źródłem konfliktów społeczności lokalnej z wczasowiczami²².

Najpowszechniejszym działaniem na rzecz ograniczenia zużycia tego cennego surowca jest zachęcanie gości hotelowych do powtórnego wykorzystania ręczników kąpielowych²³.

Do rozwiązań zrównoważonej gospodarki wodnej możemy zaliczyć następujące działania:

1. regularne monitorowanie i analizowanie zużycia wody,
2. wyeliminowanie systemów chłodzenia wodą,
3. częste sprawdzanie wszelkich możliwych przecieków²⁴,
4. montaż sprzętów ograniczających zużycie wody, takich jak:
 - regulatory przepływu w prysznicach,
 - duże głowice talerzowe,
 - ograniczniki objętości w zbiornikach spłuczek toalet (oszczędność 1,5–2 l wody przy każdorazowym spuszczeniu wody²⁵),
 - spłuczka z funkcją „stop” i/lub podziałem na spłukiwanie pełne i oszczędne,
 - pisuar, także bezwodny (w porównaniu do spłuczki – dużo mniejsze zużycie wody lub jego brak),
 - na bateriach: mieszacze wody z powietrzem – perlatory (oszczędność 15–60% wody),
 - baterie posiadające specjalne rozwiązania technologiczne (EcoSmart) – ograniczanie przepływu wody do 5 l/min przy zachowaniu pełnego komfortu użytkowania²⁶,
5. włączanie jedynie całkiem załadowanych zmywarek i pralek,
6. instalowanie fotoelektrycznych baterii w łazienkach publicznych,
7. zapobieganie marnotrawstwu wody w hotelowej kuchni (unikanie zmywania przy bieżącej wodzie²⁷,

²⁰ S. Gössling et al., *Tourism and Water Use: Supply, Demand and Security. An International Review*, „Tourism Management” 2012, 33(1), s. 11.

²¹ H. Tuppen, *Water Management and Responsibility in Hotels*, „Green Hotelier” 2013, <http://www.greenhotelier.org/know-how-guides/water-management-and-responsibility-in-hotels/> [20.04.2013] ; S. Gössling et al., op. cit.

²² M. Łabaj, op. cit., s. 61.

²³ M. Ziobro, *Ekologiczne propozycje rozwiązań w pokoju hotelowym*, [w:] *Ekologiczny hotel...*, op. cit., s. 87.

²⁴ *Ekologia w turystyce jako tendencja rozwoju gospodarki XXI wieku*, red. T. Burzyński, M. Abram, Instytut Turystyki, Kraków 2010.

²⁵ P. Mroziak, *Ekonomiczna strona sprzątania*, „Świat Hotelu” 2010, nr 3, s. 40.

²⁶ Ibidem.

²⁷ <http://www.greenthehotels.com/eng/greening.htm> [20.01.2013].

8. zamykanie obiegu wody przy braku osób korzystających z niego w danym miejscu (np. po zamknięciu restauracji lub gdy hotel jest pusty),
9. zakrywanie nieużywanych basenów – głównie na noc,
10. modernizacja systemu uzdatniania wody,
11. termostaty²⁸.

Efektywnym, przynoszącym czysty zysk rozwiązaniem jest zamontowanie zbiorników na deszczówkę – woda deszczowa jest za darmo, a można ją wykorzystać np. do podlewania ogrodu, spłukiwanie toalet, a nawet prania²⁹.

Na koniec warto dodać, iż bardzo dobrym (choć niestety droгим) pomysłem jest przyhotelowa oczyszczalnia ścieków.

Energia elektryczna (w tym światło)

Energia jest bardzo ważnym tematem, ponieważ hotel zużywa jej ogromne ilości, głównie na takie działania jak: ogrzewanie pomieszczeń, wody, funkcjonowanie sprzętu RTV i AGD, jednakże większość energii, bo ponad połowa, jest zużywana na chłodzenie i oświetlenie przestrzeni użytkowej³⁰.

Światowe zużycie energii podwoiło się od roku 1970, a do roku 2030 potroi się, czego skutkiem jest kurczenie się zasobów paliw kopalnych (ropy naftowej i gazu), a ceny energii stale rosną³¹. Dlatego też, poza kosztami zatrudnienia, stanowi ona największą część rocznego budżetu operacyjnego obiektów hotelarskich. Oszczędne gospodarowanie energią jest najprostszym, najtańszym i najbardziej skutecznym sposobem realizacji programu ochrony przyrody. Takie działanie nie tylko zmniejsza uciążliwy wpływ na środowisko naturalne, ale również może przyczynić się do obniżenia kosztów stałych hotelu o co najmniej 10%. Z kolei zastosowanie bardziej skomplikowanych, proekologicznych rozwiązań może podnieść ten wskaźnik nawet do 30%³².

Przykłady odpowiedzialnego gospodarowania energią:

- wprowadzenie docelowych limitów oraz regularnego monitoringu i analizy jej zużycia,
- stosowanie energooszczędnych lodówek w pokojach,
- zamontowanie urządzenia do odzysku ciepła ze zużytej wody,
- stosowanie energooszczędnej klimatyzacji i energooszczędnych kotłów,
- wyłączanie światła w nieużytkowanych pomieszczeniach³³,
- stosowanie systemu HVAC (Heating, Ventilation and Air Conditioning – ogrzewanie, wentylacja i klimatyzacja), wzrost jego znaczenia pod kątem maksymalizacji

²⁸ P. Mrozik, op. cit.

²⁹ I. Dąbrowska, *Pieniądze znalezione w zbiornikach*, „Ładny dom” 2008, nr 4, s. 131.

³⁰ T. Burzyński, *Przykłady istniejących rozwiązań ekologicznych w bazie noclegowej*, [w:] *Ekologiczny hotel...*, op. cit., s. 93.

³¹ http://kolektor.info.pl/porady_eksperta.html [27.07.2013].

³² M. Łabaj, op. cit., s. 60.

³³ <http://www.greenthehotels.com/eng/greening.htm> [20.01.2013].

sprawności energetycznej i redukcji kosztów eksploatacyjnych – ze względu na wydajność³⁴,

- zamontowanie urządzenia automatycznego włączania i wyłączania oświetlenia oraz regulatorów jego natężenia,
- zastosowanie kart magnetycznych uruchamiających oświetlenie i urządzenia elektroniczne w pokojach hotelowych³⁵,
- maksymalne wykorzystywanie światła dziennego,
- sprawdzanie, czy urządzenia hotelowe są włączone tylko wtedy, kiedy są potrzebne,
- systematyczne dbanie o stan oświetlenia oraz urządzeń elektrycznych,
- wprowadzenie automatycznych wyłączników światła na korytarzach,
- regularne czyszczenie żarówek i dyfuzorów w celu maksymalnej wydajności,
- stosowanie energooszczędnego oświetlenia³⁶, np. diod LED (świecenie przez 30–50 tys. godzin)³⁷.

Gospodarka odpadami

Produkcja odpadów w skali całego świata zwiększyła się w ostatnich 20 latach o 50%. Tylko 10% śmieci jest poddawanych recyklingowi³⁸. To smutne, jednakże możliwości zmniejszających szkodliwe oddziaływanie odpadów oraz ich produkcji jest wiele. Można zastosować się do następujących zasad:

- redukcja – zapobieganie powstawaniu odpadów,
- powtórne użycie – ponowne użycie, naprawienie czy przywrócenie dawnego stanu produktów,
- recykling – przekształcenie jednego produktu w drugi³⁹.

Każdy odpowiedzialny hotelarz powinien uwzględnić powyższe możliwości w gospodarowaniu odpadami, ponieważ może to przynieść wymierne korzyści finansowe z powodu ograniczenia wydatków na zakupy, a także kosztów wywozu śmieci, działa także pozytywnie na środowisko, ograniczając ilość i toksyczność odpadów⁴⁰.

Do najważniejszych działań w sferze gospodarowania odpadami można zaliczyć:

- segregację śmieci – pobieranie znacznie niższych opłat za odbiór śmieci posegregowanych przez firmy odbierające śmieci lub bezpłatny wywóz odpadów⁴¹,
- używanie elektronicznych wiadomości zamiast listów,

³⁴ http://www.muratorplus.pl/technika/wentylacja-i-klimatyzacja/wydajnosc-energetyczna-dzieki-zintegrowanym-rozwiazaniom-hvac_61878.html [20.01.2013].

³⁵ *Ekologia w turystyce...*, op. cit.

³⁶ <http://www.greenthehotels.com/eng/greening.htm> [20.01.2013].

³⁷ K. Kieś-Kokocińska, *LEED nie tylko z LED-ami*, „Hotel Profit” 2009, nr 7–8, s. 22–24.

³⁸ M. Ziobro, op. cit., s. 89.

³⁹ M. Łabaj, op. cit., s. 63.

⁴⁰ Ibidem, s. 63.

⁴¹ I. Dąbrowska, op. cit., s. 131.

- kompostowanie organicznych odpadów,
- używanie baterii wielokrotnego użytku,
- zakup napoi w szklanych butelkach,
- darowanie hotelowych mebli czy urządzeń lokalnym organizacjom charytatywnym⁴²,
- przeprowadzenie badań mających na celu ocenę typu i ilości odpadów,
- odzyskiwanie opakowań papierowych, kartonowych, czasopism, opakowań szklanych, plastikowych, puszek metalowych, pojemników na tusz, urządzeń elektrycznych i elektronicznych⁴³,
- wykorzystanie nienadających się już ręczników i pościeli dla potrzeb gospodarczych, np. jako ściereczki,
- wprowadzenie racjonalnej gospodarki papierem, np. drukowanie zawsze na obu stronach kartki, do pewnych notatek powtórnie użycie kartki zapisanej z jednej strony.

Zarządzanie produktami i inne rozwiązania

Zmiana zasad konsumpcji – odpowiedni wybór produktów (zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju) pozwoli na oszczędności, rozbudzenie wśród pracowników i klientów popytu na takie produkty oraz zachęci dostawców do produkcji tego rodzaju wyrobów. Przy wyborze towaru powinno się kierować następującymi zasadami:

- kupować produkty hurtowo i w dużych opakowaniach,
- stosować ekologiczne kosmetyki,
- używać preparatów biodegradowalnych⁴⁴,
- kupować produkty lokalne lub dzielić transport z innymi odbiorcami,
- wykorzystywać produkty z odzysku lub takie, które można poddać recyklingowi,
- zastępować produkty toksyczne mniej szkodliwymi lub nietoksycznymi alternatywami⁴⁵, produktami posiadającymi certyfikaty.

Niektóre hotele w Polsce mogą poszczycić się posiadaniem aprobaty FSC Forest Stewardship Council – międzynarodowej organizacji promującej odpowiedzialne gospodarowanie zasobami leśnymi świata. Hotele Marriott oraz Ibis informują na swoich polskich stronach internetowych o używaniu materiałów posiadających aprobatę FSC⁴⁶.

Wartością dodaną będzie również przestrzeganie proekologicznych zachowań w restauracji hotelowej, m.in. poprzez stosowanie:

- żywności ekologicznej,
- produktów sezonowych (w danym okresie tańszych i bardziej dostępnych),

⁴² <http://www.greenthehotels.com/eng/greening.htm> [20.01.2013].

⁴³ Ibidem, s. 64.

⁴⁴ M. Łabaj, op. cit., s. 60.

⁴⁵ <http://www.greenthehotels.com/eng/greening.htm> [20.01.2013].

⁴⁶ <http://ibishotel.ibis.com/pl/discovering-ibis-hotel/index.shtml> [26.07.2013], [http://warszawacourtyard.pl/hotels/travel/wawcy-courtyard-by-marriott-warsaw-airport/pdf/Green%20Events.CYpl\(4\).pdf](http://warszawacourtyard.pl/hotels/travel/wawcy-courtyard-by-marriott-warsaw-airport/pdf/Green%20Events.CYpl(4).pdf) [26.07.2013].

- produktów potwierdzonych odpowiednim certyfikatem, np. szwedzkim certyfikatem KRAV, który wspomaga rolnictwo niestosujące pestycydów i nawozów sztucznych, bądź z oznaczeniem „Fairtrade” na kawie – pozwala ona na rozwój krajom, z których się ją importuje⁴⁷,
- używanie szybkarów, jeśli to możliwe (zużywają jedynie 60 W/h, aby zagotować 1,5 l wody),
- używanie przykrywek (wydajność zwiększona o 8–14%),
- stosowanie wysokiej jakości wentylatorów⁴⁸,
- separacja i recykling oleju do smażenia,
- kupowanie nowego sprzętu z oznaczeniem energetycznym Energy Star (partnerami Energy Star są takie sieci hotelowe, jak: Hilton, Marriott, Starwood Hotels & Resorts Worldwide, Accor czy Best Western)⁴⁹,
- współdzielenie transportu z innymi odbiorcami/dostawcami⁵⁰,
- stosowanie biodegradowalnych kubków, talerzyków itp. w przypadku organizacji imprezy w plenerze.

Mówiąc o gospodarce produktami, warto zwrócić jeszcze uwagę na trend, który ostatnio zawiązał również do Polski, a mianowicie tzw. Green Eventy. Są to wszelkiego rodzaju konferencje, spotkania biznesowe czy imprezy uwzględniające zasady zrównoważonego rozwoju. W ostatnich latach są one organizowane na taką skalę, że nawet najstarsza na świecie jednostka zajmująca się tworzeniem norm (British Standards Institution) uchwaliła w 2007 r. standard BS 8901, zaprojektowany specjalnie dla branży eventowej. Norma ta określa wytyczne dla zrównoważonego systemu zarządzania eventami, tak aby zapewnić trwałe i zrównoważone podejście do działalności gospodarczej, odpowiedzialności za środowisko naturalne i postępu społecznego. Definiuje następujące płaszczyzny zarządzania eventami: planowanie, realizacja, sprawdzanie i przegląd⁵¹. Standard BS 8901 odnosi się do wszelkiego rodzaju konferencji i imprez, zarówno tych małych, jak i międzynarodowych – zgodnie z tą normą zostały przygotowane Igrzyska Olimpijskie w Londynie w 2012 r.⁵² Jak dotąd jako pierwszy i jedyny hotel na świecie certyfiakt BS 8901 otrzymał krakowski Radisson Blue. Jest to naprawdę wielki zaszczyt, ponieważ ów standard jest obecnie najbardziej wymagającą normą w dziedzinie odpowiedzialnego i zrównoważonego zarządzania spotkaniami i imprezami⁵³. Warto wspomnieć również, iż 15 czerwca 2012 r. Międzynarodowa Organizacja

⁴⁷ M. Marciniak, *Gospodarka turystyczna w służbie zrównoważonego rozwoju (przykład działalności hotelarskiej na forum międzynarodowym)*, „Gospodarka w Praktyce i Teorii” 2009, nr 1, s. 95.

⁴⁸ T. Burzyński, op. cit., s. 145.

⁴⁹ http://www.epa.gov/region2/p2/hospitality/documents/webinar_10.27.pdf [26.07.2013].

⁵⁰ <http://www.greenhotels.com/eng/greening.htm> [20.01.2013].

⁵¹ <http://www.actionsustainability.com/news/198/BS-8901-Make-your-event-sustainable/> [26.07.2013].

⁵² <http://www.micepoland.com.pl/index.php?action=aktualnosci&start=aktualnosci&ID=399> [26.07.2013].

⁵³ <http://www.meetingplanner.pl/artykuly/konkurs/obiekty-e-pr/art,5,eko-certyfiakt-bs-8901-dla-hotelu-radisson-blu-w-krakowie.html> [26.07.2013].

Normalizacyjna (ISO) powołała do życia nowy standard bazujący na normie BS 8901, a mianowicie ISO 20121. Przy jego opracowaniu uczestniczyło 30 państw, a jego nadrzędnym celem jest pomoc organizatorom różnego rodzaju eventów w realizacji tych spotkań zgodnej z zasadami zrównoważonego rozwoju⁵⁴.

Mówiąc o wszelkich proekologicznych rozwiązaniach, nienarzuconych z góry przez przepisy prawne, warto wspomnieć o dużym znaczeniu źródeł odnawialnych – wykorzystujących energię słońca, wiatru i wnętrza Ziemi – dla prowadzenia obiektu hotelowego (głównie ze względu na gospodarkę elektryczną). Jest to coraz powszechniejszy światowy trend, który powoli wkracza również do Polski.

W budownictwie turystycznym energię słoneczną można wykorzystać w dwóch różnych systemach:

- bezpośrednio zmieniając energię promieniowania słonecznego na prąd elektryczny (baterie słoneczne fotowoltaik),
- zmieniając energię promieniowania słonecznego na energię cieplną (kolektory słoneczne, pompy ciepła)⁵⁵.

Drugi system jest tańszy i całkiem opłacalny nawet w naszym kraju, ponieważ w Polsce latem praktycznie całość zapotrzebowania na podgrzanie wody użytkowej w obiekcie można pokryć z promieniowania słonecznego (dzięki panelom umieszczonym na dachu lub ścianie budynku), co łącznie rocznie pozwala nam zaoszczędzić do 60% kosztów podgrzewania wody, a więc około 20%–30% na ogrzewanie wody oraz budynku (wszystko zależy oczywiście od wielkości obiektu oraz ilości kolektorów, jaką będziemy chcieli zamontować)⁵⁶. Nasz kraj ma naprawdę duże możliwości rozwoju energetyki solarnej, gdyż średnie nasłonecznienie w Polsce wynosi 1600 h/rok, co daje ok. pięć miesięcy słońca⁵⁷.

Energia geotermalna to naturalne ciepło wnętrza Ziemi, zgromadzone w skałach i wypełniających je płynach. Można ją wykorzystać do produkcji energii cieplnej (do ogrzewania pomieszczeń) oraz energii elektrycznej. Polska posiada bardzo duży potencjał wykorzystania energii geotermalnej, ponieważ aż około 80% powierzchni kraju zajmują trzy główne niecki geotermalne: centralnoeuropejska, przedkarpaccska i karpaccska. Obecne możliwości wykorzystane są głównie przez region Podhala i Zakopanego, gdzie ogrzewanie ciepłem z wnętrza Ziemi jest tańsze o 40% niż ogrzewanie gazem, a w samym Zakopanem 90% hoteli oraz około 250 tys. prywatnych gospodarstw domowych korzysta z geotermii⁵⁸.

⁵⁴ <http://odpowiedzialnybiznes.pl/pl/praktyka-csr/aktualnosci/zarzadzanie-i-raportowanie.html?id=5857> [26.07.2013].

⁵⁵ M. Łabaj, op. cit., s. 80.

⁵⁶ G. Bryszewski, *Hotel słońcem ogrzewany*, „Hotel Profit” 2009, nr 10, s. 26–27.

⁵⁷ <http://solar-sky.pl/informacje/warunki-w-polsce/> [24.01.2013].

⁵⁸ <http://wiedza.ekologia.pl/energia-odnawialna/Geotermia-cieplo-pochodzace-z-wnetrza-Ziemi,11003.html> [24.01.2013].

Współpraca z ludnością lokalną

„Myśl globalnie, działaj lokalnie” to dewiza, którą po raz pierwszy sformułowała Rada Klubu Rzymskiego, założona w 1968 r. przez Giovanniego Agnelliego, prezesa Fiata. Miała ona zwrócić uwagę społeczeństwa na coraz szybciej pogłębiające się problemy środowiskowe. Dzięki niej starano się uświadomić pojedynczym osobom i całym przedsiębiorstwom, że aby odnieść międzynarodowy sukces, należy zacząć od korzeni, od jednostek. Za przykład można podać światowy deficyt wody, który stale się pogłębia. Gdyby każde gospodarstwo domowe zaczęło oszczędzać wodę poprzez stosowanie urządzeń technicznych oszczędzających wodę, wzięcie prysznicza zamiast kąpieli, zakręcanie kranu przy myciu zębów czy wypranie za jednym razem całej pralki rzeczy, przyczyniłoby się to w znacznym stopniu do poprawy stanu wody. Już po roku zauważono by pozytywne skutki takich zachowań – gospodarstwa domowe oraz przedsiębiorstwa odnotowałyby mniejsze rachunki za wodę, a całe państwo – ogólne zmniejszenie zużycia wody.

Mówiąc o działaniach lokalnych, warto również zaznaczyć rangę współpracy z miejscowymi kontrahentami (piekarze, rolnicy, sadownicy, hurtownie czy firmy wywożące śmieci). Przynosi to obopólne korzyści – hotelarze mają pewność, że produkty z pobliskich miejscowości zawsze będą świeże i będą pochodziły ze znanego źródła, czas trwania transportu zaś będzie krótki, przez co żywność nie ulegnie zniszczeniu i nie straci na swojej wartości. Często zdarza się również, że dostawcy lokalni to małe firmy, produkujące jednak produkty wysokiej klasy, nieraz lepsze od wyrobów znanych producentów. Z kolei kontrahenci będą mieli więcej pracy, jednak mniej czasochłonnej, każdy będzie zadowolony, a dodatkowo współpraca taka przyczyni się w znacznym stopniu do rozwoju regionalnej gospodarki⁵⁹.

W Polsce niestety wciąż brakuje inicjatyw ze strony państwa, podjętych w celu wykorzystywania lokalnych dóbr. W Wielkiej Brytanii np. rząd sponsoruje specjalne szkolenia dla dostawców lokalnych, którzy chcieliby współpracować z hotelami. Jednak po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej staje się ona państwem otwartym na nowe inicjatywy, w najbliższym czasie powinno się więc zauważyć pewne zmiany związane z tym zjawiskiem⁶⁰.

Współpraca z innymi podmiotami turystycznymi

Zainteresowanie ochroną środowiska staje się popularne w całym sektorze turystycznym. Często mówi się o ekoturystyce, przejściu z turystyki masowej na alternatywną, a biura podróży zaczęły nawet zajmować się organizacją wycieczek przyrodniczych i tzw. ekowycieczek, których celem jest edukacja ekologiczna z zakresu poznania przyrody i mechanizmów oddziaływania człowieka na środowisko, a także wytwarzanie klimatu poparcia dla terenów chronionych⁶¹.

⁵⁹ K. Kieś-Kokocińska, *Lokalnie, czyli z eko-zyskiem*, „Hotel Profit” 2009, nr 2, s. 22–23.

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ <http://www.cooltur.pl/index.php?Ctweko> [24.01.2013].

Jednakże typową politykę ekologiczną na polskim rynku stosuje tylko TUI. Chcąc pomóc w poprawie stanu środowiska naturalnego w regionach wypoczynkowych, biuro sprawdza wybrane cele podróży wg kilku kryteriów odnoszących się do jakości plaż i wód kąpieliskowych, gospodarki wodnej i elektrycznej oraz zarządzania środkami służącymi ich oszczędzaniu oraz wiele innych. Takie wyznaczniki stosuje również wobec współpracujących z nim hotelami, zwracając szczególną uwagę na następujące cechy: odprowadzanie i zagospodarowywanie ścieków, składowanie odpadów i zapobieganie ich powstawaniu, zaopatrzenie w wodę i energię oraz środki służące ich oszczędzaniu, zarządzanie obiektem w zgodzie z zasadami ekologii, ochrona przed hałasem w hotelu i jego bezpośrednim sąsiedztwie, tereny zielone wokół budynku, materiały budowlane i architektura, działania na rzecz środowiska naturalnego, położenie hotelu i jego najbliższe otoczenie, jakość plaży hotelowej i wody w kąpielisku, ochrona środowiska w hotelu.

Obiekty spełniające powyższe kryteria zostają specjalnie oznaczone w ofercie biura podróży, co jest szczególnie pomocne przy dokonywaniu wyboru przez świadomego ekologicznie klienta, a także wzbudza zainteresowanie pozostałych nabywców. Miejmy nadzieję, że w najbliższym czasie każdy liczący się organizator turystyczny będzie wybierał hotele realizujące programy ekologiczne, chociażby na skutek żądań opinii społecznej⁶².

Edukacja ekologiczna

W obecnych czasach edukacja ekologiczna jest ogromnie ważna. Jeżeli ludzie nie zdadzą sobie sprawy z wagi zagrożeń wynikających z nadmiernej dewastacji środowiska spowodowanej działalnością człowieka, to nie będą robili niczego w kierunku ochrony tego środowiska. Aby nastąpił wzrost świadomości społeczeństwa, należałoby już od najmłodszych lat edukować ludzi z zakresu ekologii. Wciąż jednak widać braki w systemie oświaty w naszym kraju. Odnosząc się do uczelni wyższych, gdzie kształcone są kadry turystyczne, obserwujemy słaby nacisk na aspekty środowiskowe. W programie większości wyższych uczelni znajdują się zajęcia przybliżające studentom ogólne przepisy środowiskowe czy podstawy ekologii, jednak nie zwraca się uwagi na wzajemną interakcję pomiędzy turystyką a zarządzaniem środowiskiem. W takich uczniach nie zostaje w odpowiedni sposób pobudzona chęć działalności proekologicznej. Zatem pierwszym krokiem powinno być obszerniejsze wprowadzenie przedmiotów teoretycznych i praktycznych, kładących nacisk na ekorozwój w turystyce⁶³. Skupiając się z kolei na turystyce, na większości wyższych uczelni wyklada się przedmioty związane z ekologią i ochroną środowiska, jednakże jest ich niewiele. Dlatego też w ostatnich czasach można zauważyć rosnącą liczbę firm szkoleniowych prowadzących wyspecjalizowane zajęcia

⁶² C. Witkowski, op. cit., s. 143.

⁶³ P. Bohdanowicz, *Turystyka a świadomość ekologiczna*, Adam Marszałek, Toruń 2006, s. 178.

dla hotelarzy w celu zapoznania właścicieli oraz pracowników z różnymi proekologicznymi rozwiązaniami, a tym samym ze sposobami szukania oszczędności w obiekcie. Czasem są one realizowane w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007–2013.

Na arenie europejskiej i międzynarodowej widać znaczne zainteresowanie kształceniem kadr z zakresu zrównoważonego rozwoju w hotelarstwie i efektywności energetycznej. Odbywa się wiele zjazdów, konferencji, powstaje coraz więcej inicjatyw tworzonych przez instytucje i organizacje międzynarodowe. UNWTO, jako jedna z licznych, czynnie działa również w tej dziedzinie. Wraz z FITUR (International Tourism Trade Fair) powołała do życia inicjatywę FITUR GREEN, dzięki której hotelarze mogą się spotkać i polemizować na temat swoich potrzeb oraz najbardziej zaawansowanych dostawców technologii energetycznych w sektorze zakwaterowania⁶⁴. W sferze działalności prośrodowiskowej czynnie działają również takie instytucje pozarządowe, jak: Program Środowiskowy przy ONZ, Światowy Fundusz na rzecz Przyrody (WWF), Światowa Rada Turystyki i Podróży, Międzynarodowa Inicjatywa Hoteli na rzecz Środowiska⁶⁵.

Podsumowanie

Zasady zrównoważonego rozwoju powoli na stałe wpisują się w życie każdego człowieka, począwszy od robienia przez niego zakupów, przez zagospodarowanie czasu wolnego, skończywszy na przebywaniu w zakładzie pracy. Coraz więcej mówi się również o tym w mediach, wskazując na państwa głównie wysokorozwinięte i wszelkiego rodzaju instytucje pozarządowe. Powstawanie coraz większej ilości przepisów i norm związanych ze zrównoważonym rozwojem, takich jak: ISO 14001, ISO 26000, ISO 20121 czy BS 8901, świadczy o coraz wyższej świadomości ekologicznej członków organizacji rządowych i pozarządowych. Taka sytuacja stymuluje większe zainteresowanie ochroną środowiska wśród samych konsumentów. Zjawisko takie możemy obecnie dostrzec również w turystyce oraz sektorze hotelarstwa.

Zarówno menadżerowie, dostawcy, jak i klienci są coraz bardziej zaangażowani w akcje ekologiczne. Dzięki różnorodności norm i ekocertyfikatów łatwiej jest właścicielom hoteli osiągnąć pożądaną sukces, a klientom ułatwić wybór usługi. Wszelkie takie działania, procedury, maszyny oraz technologie mające charakter proekologiczny pozwalają osiągnąć przedsiębiorstwu wymierne korzyści w postaci obniżenia kosztów stałych, wzrostu konkurencyjności, większej lojalności ze strony interesariuszy i oczywiście poprawy ogólnego stanu środowiska. Podsumowując, można stwierdzić, iż pomimo dość znacznych kosztów wprowadzania wszelkich rozwiązań proekologicznych w struktury funkcjonowania firmy stanowią one inwestycję długoterminową, pozwalającą osiągnąć wysoki poziom efektywności ekologicznej.

⁶⁴ FITUR Green Exhibition, „Hotel Energy Solution” 2011, <http://dtxqt4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/fitur2011.pdf> [20.03.2013], s. 19.

⁶⁵ P. Bohdanowicz, op. cit., s. 180.

Bibliografia

1. Bohdanowicz P., *Turystyka a świadomość ekologiczna*, Adam Marszałek, Toruń 2006.
2. Bryszewski G., *Hotel słońcem ogrzewany*, „Hotel Profit” 2009, nr 10.
3. Burzyński T., *Przykłady istniejących rozwiązań ekologicznych w bazie noclegowej*, [w:] *Ekologiczny hotel jako innowacyjny kierunek rozwoju polskiej turystyki*, Seminarium szkoleniowe, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków 2009.
4. Dąbrowska I., *Pieniądze znalezione w zbiornikach*, „Ładny dom” 2008, nr 4.
5. *FITUR Green Exhibition*, „Hotel Energy Solution” 2011.
6. Fura B., *System zarządzania środowiskowego ISO14001 a efektywność przedsiębiorstw*, Wyd. WUR, Rzeszów 2011.
7. Gryszeł P., Jaremen D.E., Rozpacz A., *Zasady zrównoważonego rozwoju w praktyce funkcjonowania obiektów hotelarskich*, [w:] *Zrównoważony rozwój turystyki*, red. S. Wodejko, Wyd. SGH, Warszawa 2008.
8. Gössling S. et al., *Tourism and Water Use: Supply, Demand and Security. An International Review*, „Tourism Management” 2012, 33(1).
9. Kieś-Kokocińska K., *LEED nie tylko z Led-ami*, „Hotel Profit”.
10. Kieś-Kokocińska K., *Strategia ku przyszłości*, „Hotel Profit” 2009, nr 3.
11. Kieś-Kokocińska K., *Lokalnie, czyli z eko-zyskiem*, „Hotel Profit” 2009, nr 2.
12. Łabaj M., *Komponenty zarządzania ekologicznego hotelu*, [w:] *Ekologiczny hotel jako innowacyjny kierunek rozwoju polskiej turystyki*, Seminarium szkoleniowe, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków 2009.
13. Marciniak M., *Gospodarka turystyczna w służbie zrównoważonego rozwoju (przykład działalności hotelarskiej na forum międzynarodowym)*, [w:] *Gospodarka w praktyce i teorii*, Kraków 2009.
14. Mrozik P., *Ekonomiczna strona sprzątnia*, „Świat Hoteli” 2010, nr 3.
15. Nierzwicki W., *Etykietowanie środowiskowe w hotelarstwie*, „Turystyka i hotelarstwo” 2007, nr 11.
16. Pacuł A., *Zdobądź certyfikat ekologiczny*, „Hotel Profit” 2010, nr 6.
17. Tuppen H., *Water Management and Responsibility in Hotels*, „Green Hotelier” 2013.
18. Witkowski Cz., *Hotelarstwo*, cz. 1, Wyd. WSE, Warszawa 2007.
19. Ziobro M., *Ekologiczne propozycje rozwiązań w pokoju hotelowym*, [w:] *Ekologiczny hotel jako innowacyjny kierunek rozwoju polskiej turystyki*, Seminarium szkoleniowe, Kraków 2009.

Strony internetowe

1. http://ec.europa.eu/environment/emas/index_en.htm [3.01.2013].
2. <http://ec.europa.eu/environment/emas/register/reports/reports.do> [3.01.2013].
3. http://serwis-hotelarski.gastrona.pl/art/article_2903.php?id=&page=2 [10.01.2013].
4. http://www.globalecolabelling.net/what_is_ecolabelling/ [10.01.2013].
5. http://serwis-hotelarski.gastrona.pl/art/article_2903.php [10.01.2013].
6. <http://www.pcbc.gov.pl/ecolabel/> [10.01.2013].
7. <http://www.fpd.pl/ekocertyfikaty/pl/czym-jest-certyfikat-ct> [10.01.2013].
8. <http://www.fpd.pl/ekocertyfikaty/pl/czysta-turystyka/czym-jest-certyfikat-ct#25> [20.01.2013].
9. <http://www.greenthehotels.com/eng/greening.htm> [20.01.2013].

10. <http://wiedza.ekologia.pl/energia-odnawialna/Geotermia-cieplo-pochodzace-z-wnetrza-Ziemi,11003.html> [24.01.2013].
11. <http://solar-sky.pl/informacje/warunki-w-polsce/> [24.01.2013].
12. <http://www.cooltur.pl/index.php?Ctweko> [24.01.2013].
13. http://zig.eco.pl/materialy/publ_92_ekoetykietowanie_ekoznakowanie_ekolabelingpdf.pdf 10.01.2013 [20.01.2013].
14. http://www.muratorplus.pl/technika/wentylacja-i-klimatyzacja/wydajnosc-energetyczna-dzieki-zintegrowanym-rozwiazaniom-hvac_61878.html<http://solar-sky.pl/informacje/warunki-w-polsce/> [20.01.2013].
15. http://kolektor.info.pl/porady_eksperta.html [21.07.2013].
16. <http://ibishotel.ibis.com/pl/discovering-ibis-hotel/index.shtml> [26.07.2013].
17. [http://warszawacourtyard.pl/hotels/travel/wawcy-courtyard-by-marriott-warsaw-airport/pdf/Green%20Events.CYpl\(4\).pdf](http://warszawacourtyard.pl/hotels/travel/wawcy-courtyard-by-marriott-warsaw-airport/pdf/Green%20Events.CYpl(4).pdf) [26.07.2013].
18. http://kolektor.info.pl/porady_eksperta.html [21.07.2013].
19. http://www.epa.gov/region2/p2/hospitality/documents/webinar_10.27.pdf [26.07.2013].
20. <http://www.micepoland.com.pl/index.php?action=aktualnosci&start=aktualnosci&ID=399> [26.07.2013].
21. <http://www.actionsustainability.com/news/198/BS-8901-Make-your-event-sustainable/> [26.07.2013].
22. <http://www.meetingplanner.pl/artykuly/konkurs/obiekty-e-pr/art,5,eko-certyfikat-bs-8901-dla-hotelu-radisson-blu-w-krakowie.html> [26.07.2013].
23. <http://www.green-key.org.pl/the-green-key.html> [21.07.2013].
24. <http://www.green-key.org.pl/obiekty-the-green-key.html> [21.07.2013].
25. <http://odpowiedzialnybiznes.pl/pl/praktyka-csr/aktualnosci/zarzadzanie-i-raportowanie.html?id=5857> [26.07.2013].
26. <http://www.csrinfo.org/pl/component/content/article/2590-iso-26000-nareszcie-precyzyjna-definicja-csr> [27.07.2013].

Dokumenty prawne

1. Norma PN-EN ISO 14001:2005.
2. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1221/2009 z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie dobrowolnego udziału organizacji w systemie ekozarządzania i audytu we Wspólnocie (EMAS).
3. Ustawa z dnia 15 lipca 2011 r. o krajowym systemie zarządzania i audytu (EMAS).

Streszczenie

Celem pracy jest przedstawienie proekologicznych rozwiązań w hotelarstwie oraz wynikających z nich korzyści. W wyniku wprowadzenia do polityki firmy proekologicznych narzędzi, takich jak systemy zarządzania środowiskowego (ang. *environmental management systems*) czy ekocertyfikaty (ang. *ecolabels*), ma miejsce wiele wymiernych korzyści. Największymi z nich

są: wzrost konkurencyjności na rynku, pobudzenie świadomości ekologicznej zarówno wśród klientów, jak i pracowników oraz znaczne obniżenie kosztów stałych. Efekty te można również uzyskać, wprowadzając pojedyncze proekologiczne rozwiązania w zakresie odpowiedzialnego gospodarowania wodą, energią elektryczną, produktami oraz odpadami, współpracując z ludnością lokalną, jak również wykorzystując odnawialne źródła energii. Mimo iż powyższe działania pochłaniają wiele pieniędzy, nie można mówić o kosztach, lecz inwestycji długoterminowej.

Słowa kluczowe: proekologiczne rozwiązania, SZŚ, ekoetykiety, społeczność lokalna

Abstract

The aim of this study is to provide eco-friendly solutions in the hotel industry and the benefits which they bring. As a result of the introduction of environmental policy instruments, such as environmental management systems and ecolabels, there is a lot of tangible benefits. The biggest advantages is to increase the competitiveness of the market, stimulate environmental awareness among customers and employees, and a significant reduction in fixed costs. These profits can also be achieved by introducing a single environment-friendly solutions into the responsible management of water resources, electric energy, products and waste, working with the local population, as well as the use of renewable sources of energy. Although all these activities consume a lot of money, you can not talk about the cost, but long-term investment.

Keywords: Eco-friendly solutions, EMS, ecolabelling, local community

NOTKA O AUTORCE

Mgr Anna Kłos, animator czasu wolnego w pensjonacie Zacisze*** w Poznaniu; zainteresowania naukowe: ekologiczne hotelarstwo, Społeczna Odpowiedzialność Przedsiębiorstw (CSR) w branży turystycznej.